

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Norske banker og kredittforetak

Likviditet og soliditet

4. kvartal 2018

DATO:
08.04.2019

Innhold

1	LIKVIDITET OG SOLIDITET	4
1.1	Situasjonen i penge- og kapitalmarkedene	4
1.2	Likviditetsreserve	4
1.2.1	Total likviditetsreserve	4
1.2.2	Sammensetningen av likviditetsreserven.....	5
1.2.3	Sammensetning av nettoutbetalinger	6
1.2.4	Likviditetsreserve i norske kroner og andre signifikante valutaer	7
1.3	Stabil finansiering	8
1.4	Sikkerhetsstilte eiendeler	10
2	SOLIDITET	13
2.1	Soliditet.....	13
2.2	Kapitaldekning	13
2.3	Uvektet kjernekapitalandel	15

Sammendrag

Norske banker hadde god tilgang på finansiering i fjerde kvartal 2018, men både pengemarkedsrenten og risikopåslagene på obligasjonsgjelden økte gjennom kvartalet.

Likviditetsreserven (LCR) for bankene samlet sett var 130 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018. Gruppen av store banker hadde en LCR på 123 prosent, mens gruppene av mellomstore og mindre banker hadde en LCR på henholdsvis 179 og 180 prosent.

Alle foretak oppfylte minstekravene til LCR ved utgangen av desember 2018. Sparebanken Narvik var i oktober i brudd med kravet om å holde en LCR på totalnivå på minimum 100 prosent, med en LCR på 92,8 prosent. Kommunalbanken overholdt ikke kravet for LCR i NOK på minimum 50 prosent i oktober og november.

Samlet sett for bankene var andel stabil finansiering (NSFR) 114 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018, en reduksjon på 0,9 prosentpoeng fra utgangen av tredje kvartal 2018. Alle grupper av banker viste en svak nedgang i NSFR. Alle bankene hadde en NSFR over 100 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018.

Alle banker og kredittforetak oppfylte det samlede kapitalkravet ved utgangen av fjerde kvartal 2018. Samlet sett var bankenes rene kjernekapitaldekning 16,2 prosent, uendret fra utgangen av 2017. Uvektet kjernekapitalandel (leverage ratio) var 7,9 prosent, som er marginalt høyere enn ved utgangen av 2017. Uvektet ren kjernekapitalandel (ren kjernekapital i forhold til forvaltningskapital) var 8,4 prosent, en økning på 0,4 prosentpoeng siste år.

Rapporten viser utviklingen i hovedstørrelser for likviditet og soliditet for norske banker (på bankkonsernnivå for banker som rapporterer konsoliderte oppgaver og morbank for øvrige). Utviklingen vises for tre grupper av banker, store banker (DNB Bank, SR-Bank, Sparebanken Vest, SpareBank 1 SMN, Sparebanken Sør, SpareBank 1 Østlandet og SpareBank 1 Nord-Norge), mellomstore banker (øvrige banker med forvaltningskapital over 10 milliarder kroner) og mindre banker (banker med mindre enn 10 milliarder kroner i forvaltningskapital). Tallene er fortsatt under revisjon, og det må tas forbehold om at det kan komme endringer.

1 Likviditet og soliditet

1.1 Situasjonen i penge- og kapitalmarkedene

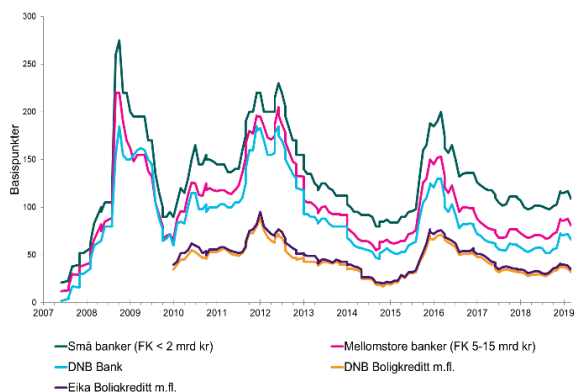
Norske banker hadde god tilgang på finansiering i 2018, både i norske kroner og valuta, selv om markedene var mer volatile enn i 2017. Risikopåslagene på OMF og seniorobligasjoner avtok gjennom de første tre kvartalene av fjoråret, men økte gjennom fjerde kvartal, se figur. 1.2. Nedskalering av oppkjøpsprogrammet til ECB, usikkerhet knyttet til Brexit og budsjettforhandlingene i Italia bidro trolig til dette.

Figur 1.1: Utvikling i 3mnd-NIBOR siste 12 måneder.
T.o.m. 1. mars 2019

Kilde: Oslo Børs

Figur 1.2: Indikative påslag for seniorobligasjoner og OMF
5 år mot 3m-NIBOR. T.o.m. uke 9 2019

Kilde: DNB Market

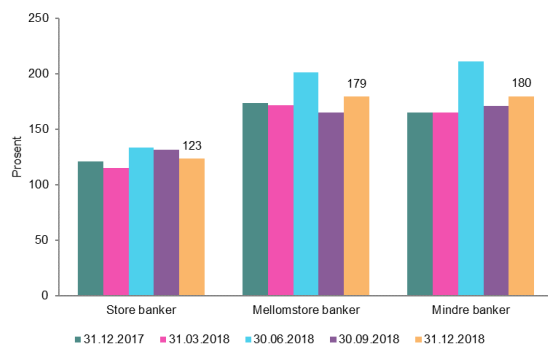
1.2 Likviditetsreserve

Likviditetsreservekravet, LCR, stiller krav til størrelsen på bankenes likvide eiendeler i forhold til antatt netto likviditetsutgang 30 dager frem i tid under gitte stressforutsetninger.

1.2.1 Total likviditetsreserve

LCR for bankene samlet sett var 130 prosent ved utgangen av 2018. Alle foretakene oppfylte på dette tidspunktet minstekravet til LCR på minst 100 prosent for alle valutaer samlet. Alle gruppene av banker (store, mellomstore og mindre) økte sine LCR-verdier i 2018. De mellomstore og mindre bankene økte også LCR-verdiene sammenlignet med foregående kvartal. Det største bidraget til oppgangen fra tredje til fjerde kvartal 2018 var en reduksjon i nettoutbetalinger for begge gruppene, se figur 1.4.

Figur 1.3: Total-LCR, vektet gj.snitt

Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.4: Endring i total-LCR i siste kvartal, dekomponert

Kilde: Finanstilsynet

Sparebanken Narvik var i oktober i brudd med kravet om å holde en LCR på totalnivå på minimum 100 prosent, med en LCR på 92,8 prosent.

1.2.2 Sammensetningen av likviditetsreserven

Om sammensetning av likviditetsreserven

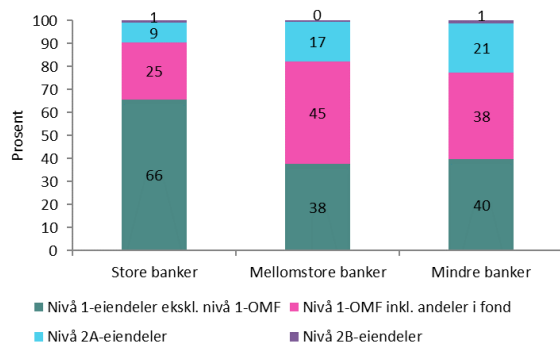
Eiendelene som kan inngå i LCR er delt inn i nivåer basert på grad av likviditet og kredittkvalitet. Det er to hovednivåer av LCR-eiendeler, nivå 1 og nivå 2. Nivå 2-eiendelene er videre delt inn i nivå 2A og 2B. For å kvalifisere til nivå 1 må eiendelene ha svært god likviditet og kredittkvalitet, mens nivå 2-eiendeler må ha god likviditet og kredittkvalitet. Nivå 2-eiendeler får en avkortning i verdien på minimum 15 prosent i beregningen av likviditetsbufferen. Nivå 1-eiendeler får ingen avkortning, med unntak av nivå 1-OMF og fondsandeler bestående av andre nivå 1-eiendeler. For at OMF skal kvalifisere som nivå 1-eiendel må utstedelsesvolumet være minimum 500 millioner euro og tilhøre risikoklasse 1. Utstedelsesvolum over 250 millioner euro og risikoklasse 2 kvalifiserer OMF til å være nivå 2-eiendel.

Nivå 1-eiendeler må utgjøre minimum 60 prosent av samlet likviditetsreserve for bankene, og utgjør dermed den største andelen av likviditetsreserven. Hoveddelen av dette er innskudd i sentralbanker, statspapirer og OMF. Norske bankers nivå 2A-eiendeler består i hovedsak av OMF, med avkortning på 15 prosent, men også av verdipapirer med avkortning på 20 prosent, som obligasjoner utstedt av norske kommuner. Norske banker har lite nivå 2B-eiendeler, som OMF uten rating, aksjer, RMBS (Residential Mortgage Backed Securities) og ABS (Asset Backed Securities) i sin likviditetsreserve.

Det er til dels store forskjeller i sammensetning av likviditetsreserven for de ulike gruppene av banker, se figur 1.4 til 1.7. Nivå 1-eiendeler står for 91 prosent av store bankers likviditetsreserve, mens de mellomstore og mindre bankene også har en betydelig andel nivå 2A-eiendeler. For de mellomstore og mindre bankene utgjør OMF den klart største andelen av likviditetsreserven, med henholdsvis 54 og 49 prosent.

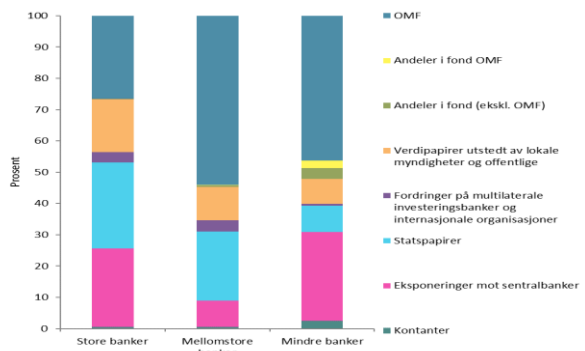
Likviditet og soliditet

Figur 1.4: Sammensetningen av likviditetsreserven (etter avkortning, før cap) per 31.12.2018

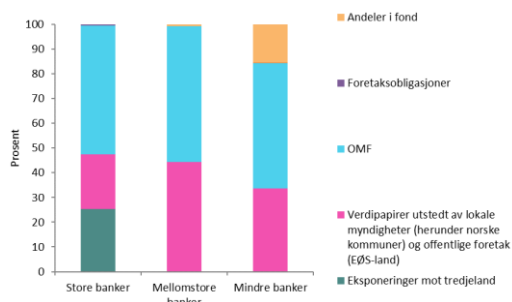
Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.5: Sammensetning av nivå 1-eiendelene (etter avkortning, før cap) per 31.12.2018

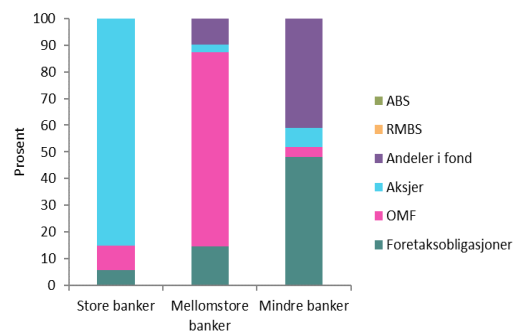
Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.6: Sammensetningen av nivå 2A-eiendelene (etter avkortning, før cap) per 31.12.2018

Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.7: Sammensetningen av nivå 2B-eiendelene (etter avkortning, før cap) per 31.12.2018

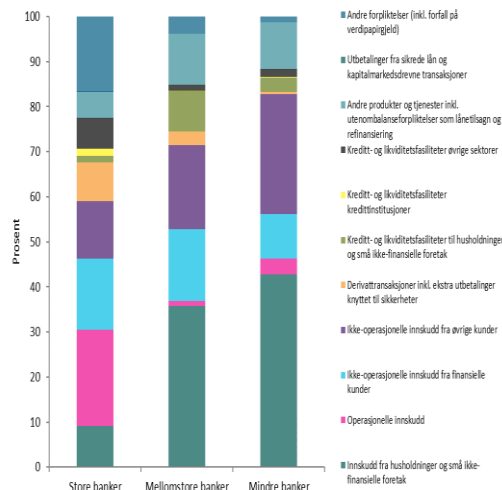

Kilde: Finanstilsynet

1.2.3 Sammensetning av nettoutbetalinger

Nettoutbetalinger er summen av forventede utbetalinger fratrasket summen av forventede innbetalinger i en stressituasjon. Forventede utbetalinger beregnes ved å multiplisere foretakets forpliktelser med en uttaksfaktor som angir forventet utbetaling i en stressituasjon. Forventede innbetalinger beregnes ved å multiplisere kontraktsmessige innbetalinger fra foretakets eksponeringer, som ikke er eller forventes misligholdt, med en inntaksfaktor som angir forventet innbetaling i en stressituasjon.

Figur 1.8: Sammensetningen av utbetalingene per 31.12.2018

Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.9: Sammensetningen av innbetalingene før cap per 31.12.2018

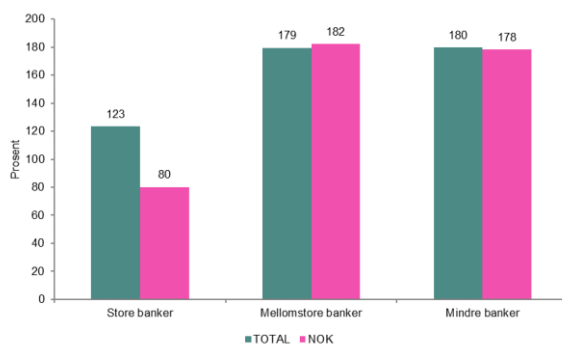
Kilde: Finanstilsynet

Finanstilsynet gjennomførte våren 2018 en temarevisjon av innbetalinger og utbetalinger for derivater. For enkelte banker og kredittforetak ble det avdekket feil praksis for netting av derivater, som bidro til at de rapporterte LCR-verdiene ble for høye. Med riktig anvendelse av regelverket utgjør derivater nå en mindre andel av totale innbetalinger og totale utbetalinger enn tidligere.

1.2.4 Likviditetsreserve i norske kroner og andre signifikante valutaer

Ved utgangen av fjerde kvartal 2018 var LCR i NOK 95 prosent for bankene samlet sett, mens LCR på totalnivå var 130 prosent. Årsaken til differansen er at de største bankene har store likviditetsreserver i andre valutaer enn norske kroner, hovedsakelig euro og dollar, som trekker opp total-LCR. De mindre og mellomstore bankene har mindre likviditetsreserver i andre signifikante valutaer. Total-LCR og LCR i NOK er dermed tilnærmet like for disse grupperingene, se figur 1.10 og 1.11.

Figur 1.10: Total-LCR og NOK-LCR, vektet gj.snitt per 31.12.2018

Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.11: LCR i andre signifikante valutaer enn NOK per 31.12.2018

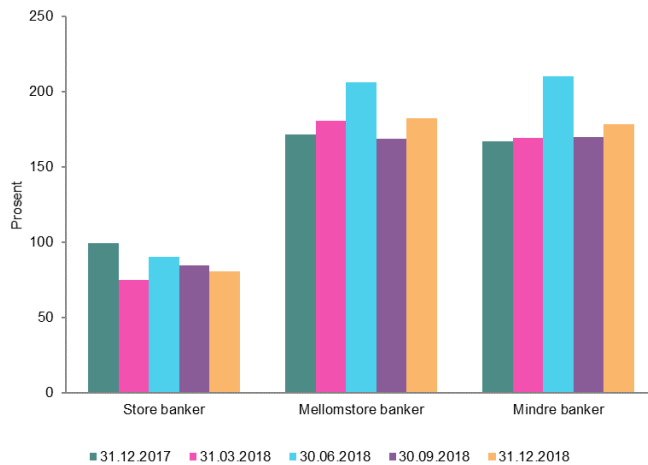

Kilde: Finanstilsynet

Likviditet og soliditet

De mellomstore og mindre bankene har økt sine LCR-verdier i NOK i løpet av 2018. Det vektete gjennomsnittet av LCR-verdiene til de store bankene er redusert gjennom 2018 med 19 prosentpoeng til 80 prosent ved utgangen av 2018, se figur 1.12.

Figur 1.12: NOK-LCR, vektet gj.snitt

Kilde: Finanstilsynet

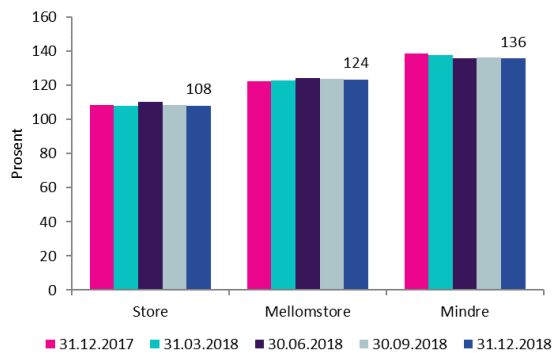
Kommunalbanken var i oktober og november i brudd med kravet om å holde en LCR på minimum 50 prosent i NOK. De øvrige foretakene var innenfor kravet i norske kroner.

1.3 Stabil finansiering

For å redusere refinansieringsrisikoen er en høy andel stabil finansiering viktig. NSFR (Net Stable Funding Ratio) inngår som rapporteringskrav i CRD IV/CRR og måler bankenes tilgjengelige stabile finansiering som andel av nødvendig stabil finansiering. NSFR reflekterer hele foretakets balanse samt enkelte utenombalanseposter. Nødvendig og tilgjengelig finansiering beregnes ut fra vektorer som reflekterer henholdsvis krav til og grad av stabilitet over en tidsperiode på ett år.

Regelverket for NSFR er ikke endelig utformet. EU-kommisjonen la i november 2016 fram forslag til endringer i CRR/CRD IV med nærmere bestemmelser om beregning av NSFR. I forslaget foreslår kommisjonen også innføring av bindende NSFR-krav på 100 prosent. Det er oppnådd enighet i EUs trilogiforhandlinger, men regelverket er ikke formelt vedtatt. Inntil en endelig definisjon av NSFR foreligger i EU, beregnes indikatoren på bakgrunn av Baselkomitéens anbefalinger fra oktober 2014.

Figur 1.13: Total NSFR, vektet gjennomsnitt

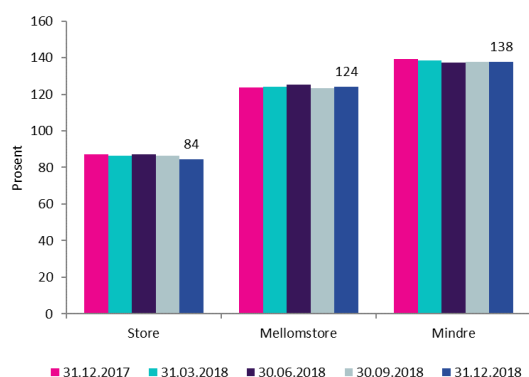

Kilde: Finanstilsynet

For alle de tre bankgruppene har NSFR vært stabil de siste par årene. Samlet sett for bankene var NSFR 114 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018, en nedgang på 0,5 prosentpoeng fra utgangen av tredje kvartal 2018 og på nivå med NSFR ved utgangen av 2017. For gruppen store banker var NSFR 0,6 prosentpoeng lavere enn ved utgangen av tredje kvartal 2018, se figur 1.13. For gruppen mellomstore banker falt NSFR med 0,4 prosentpoeng fra tredje kvartal 2018, mens gruppen av mindre banker reduserte NSFR med 0,6 prosentpoeng i samme periode.

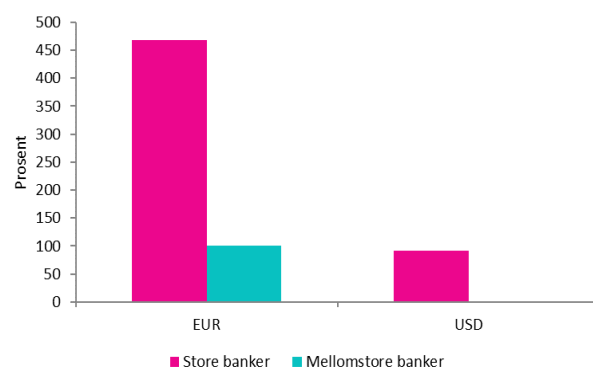
De store bankene har gjennomgående en lavere NSFR enn de mellomstore og de mindre bankene. Dette skyldes dels at de store bankene har en større andel markedsfinansiering enn de mellomstore og mindre bankene, og dels at en del av markedsfinansieringen har kort løpetid. Banker som konsoliderer inn OMF-foretak får også lavere NSFR, ved at utlån stilt som sikkerhet for OMF krever en høyere andel stabil finansiering enn øvrige utlån. Andelen banker som konsoliderer inn OMF-foretak er høyere blant gruppen av store banker enn for mellomstore og mindre banker. Ved utgangen av fjerde kvartal 2018 hadde alle banker en NSFR på over 100 prosent.

Figur 1.14: NSFR i NOK, vektet gjennomsnitt

Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.15: NSFR i EUR og USD per 31.12.2018

Kilde: Finanstilsynet

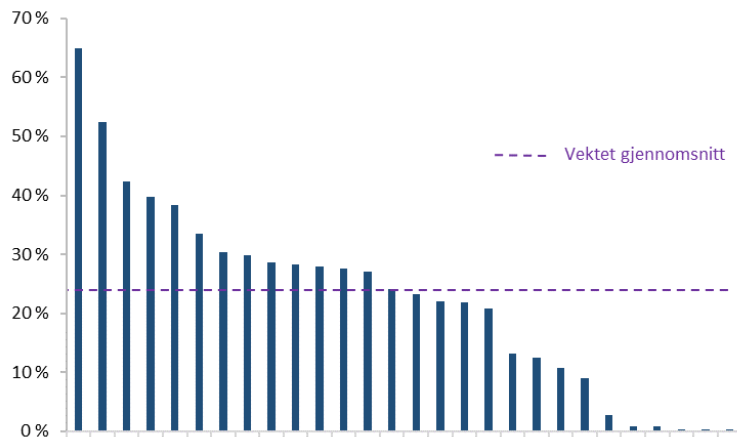
Ved utgangen av fjerde kvartal 2018 var NSFR i norske kroner 99 prosent for bankene samlet, en nedgang på 1 prosentpoeng fra utgangen av tredje kvartal 2018. Nedgangen skyldtes hovedsakelig lavere NOK-NSFR for de store bankene, som reduserte NSFR med 2 prosentpoeng til 84 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018. NSFR

i NOK var 124 prosent for de mellomstore bankene og 138 prosent for de mindre bankene, se figur 1.14. De store bankene finansierer, i større grad enn de øvrige bankene, sin virksomhet gjennom innlån i utenlandsk valuta. Dermed vil NSFR i norske kroner isolert sett være lavere for de store bankene sammenlignet med de øvrige. Foruten norske kroner er euro den viktigste kilden til finansiering for de store bankene. Sammenlignet med eiendeler som krever stabil finansiering i euro, utgjorde tilgjengelig stabil finansiering i euro 468 prosent for de store bankene og 101 prosent for gruppen mellomstore banker, ved utgangen av fjerde kvartal 2018. Lavere NSFR i euro for gruppen av mellomstore banker skyldes at enkelte av bankene i dette utvalget har en større andel eiendeler i euro som følge av grenseoverskridende virksomhet. For gruppen store banker var NSFR i dollar 92 prosent, se figur 1.15.

1.4 Sikkerhetsstilte eiendeler

I artikkel 100 i CRR inngår rapporteringskrav for sikkerhetsstilte eiendeler (asset encumbrance). Norske banker og kredittforetak har siden 2015 hatt krav om å rapportere nivå på sikkerhetsstilte eiendeler samt hvilke eiendeler og transaksjoner dette er knyttet til. En eiendel anses å være stilt som sikkerhet hvis den har blitt pantsatt eller hvis den på annen måte blir brukt som sikkerhet for en transaksjon, som medfører at eiendelen ikke fritt kan omdisponeres. Formålet med rapporteringen er å overvåke nivå av sikkerhetsstillelse. Dette kan gi et innblikk i foretakenes avhengighet av sikret finansiering og hvordan dette eventuelt varierer over tid. Samtidig kan et høyt nivå av sikkerhetsstillelse påvirke foretakenes evne til å håndtere en stressituasjon ved at en stor andel av eiendelene er bundet opp og dermed ikke kan benyttes til å sikre ny finansiering.

I Norge er størstedelen av foretakenes sikkerhetsstillelse knyttet til OMF-utstedelser. Figur 1.16 viser nivå på andelen sikkerhetsstillelse (encumbrance ratio) for norske banker. Encumbrance ratio er definert som summen av sikkerhetsstilte eiendeler og mottatte eiendeler stilt som sikkerhet som andel av totale eiendeler og mottatte sikkerheter. Andre kilder til sikkerhetsstillelse hos norske banker er derivater og repo-finansiering, men betydningen av disse er begrenset. Ved utgangen av fjerde kvartal 2018 var vektet gjennomsnittlig sikkerhetsstillelse blant banker som rapporterer at de har eiendeler stilt som sikkerhet, 24 prosent. Nivået på sikkerhetsstillelse har vært stabilt det siste året.

Figur 1.16: Nivå på sikkerhetsstillelse (encumbrance ratio) i norske banker. Konsolidert nivå per. 31.12.2018¹

Kilde: Finanstilsynet

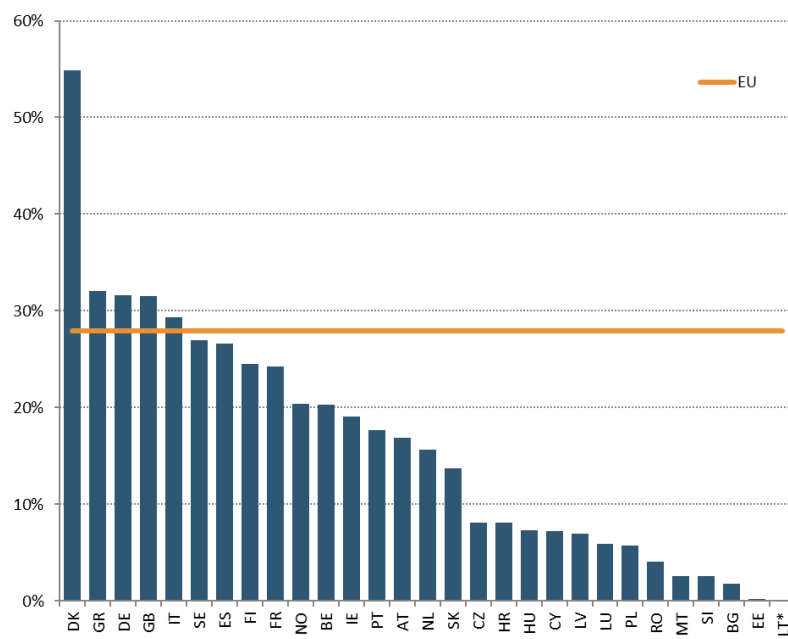
Det er stor variasjon i nivå på sikkerhetsstillelse blant foretakene. Foretak med høyest sikkerhetsstillelse som andel av konsolidert balanse, er banker som konsoliderer inn kredittforetak i rapporteringen. Banker med mindre eierandeler i OMF-foretak vil ha overført boliglån til felleseide foretak som ikke inngår i rapporteringen av sikkerhetsstilte eiendeler.

EBA har publisert Risk Dashboard per tredje kvartal 2018². Vektet gjennomsnitt for nivå av sikkerhetsstillelse blant europeiske banker var da 28 prosent. Nivå på sikkerhetsstillelse varierer mellom europeiske land, se figur 1.23. Nivået er høyest for land med høy andel OMF, land med høy andel sentralbankfinansiering og land med høy andel repo-finansiering.

¹ Utvalget består kun av de bankene som rapporterer at de har eiendeler stilt som sikkerhet iht. konsolideringsregler i Asset Encumbrance.

² <https://eba.europa.eu/documents/10180/2547788/EBA+Dashboard+-+Q3+2018.pdf/95e0ea7f-bd3c-443a-8b0c-084c0f4cc2bc>

Figur 1.17: Nivå på sikkerhetsstillelse (encumbrance ratio) etter land. Per. 30.09.2018

Kilde: EBA

2 Soliditet

2.1 Soliditet

Pilar 1-kravet til ren kjernekapital for norske finansforetak er 12 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag. Kravet består av minstekrav (4,5 prosent), bevaringsbuffer (2,5 prosent), systemrisikobuffer (3 prosent) og motsyklisk kapitalbuffer (2 prosent). Motsyklisk kapitalbuffer øker til 2,5 prosent fra og med 31.12.2019. Systemviktige banker og kredittforetak (DNB Bank ASA, inkludert norske datterselskap underlagt CRR og Kommunalbanken) har i tillegg et bufferkrav på 2 prosent, og har et samlet pilar 1-krav på 14 prosent. Pilar 2-krav kommer i tillegg, og skal også dekkes av ren kjernekapital.

Kravene til kjernekapitaldekning og kapitaldekning er henholdsvis 1,5 og 3,5 prosentpoeng høyere enn for ren kjernekapitaldekning.

2.2 Kapitaldekning

Bankenes samlede rene kjernekapitaldekning³, beregnet som vektet gjennomsnitt, var 16,2 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018. Det er en økning på 0,5 prosentpoeng fra forrige kvartal, men omtrent samme nivå som ved utgangen av 2017, se figur 2.1. Uvektet ren kjernekapitalandel (ren kjernekapital i forhold til forvaltningskapital) var på 8,4 prosent, som er en økning på 0,4 prosentpoeng sammenlignet med utgangen av 2017. Innføringen av IFRS 9 fra 1. januar 2018 økte bankenes nedskrivninger noe, men ikke så mye at det påvirket soliditetsindikatorene i nevneverdig grad. Dette skyldes dels at flere av de største bankene reduserte gruppenedskrivningene fra tredje til fjerde kvartal i 2017. Kun tre banker har valgt å ta i bruk overgangsreglene knyttet til IFRS 9.⁴ Overgangsreglene innebærer at effekten av de nye tapsnedskrivningsreglene gradvis fases inn over en femårsperiode.

Alle banker og kredittforetak oppfylte det samlede kapitalkravet ved utgangen av fjerde kvartal 2018.

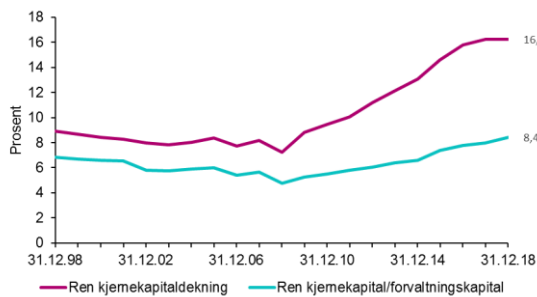
Kredittforetakenes samlede rene kjernekapitaldekning og uvektede rene kjernekapitalandel var på henholdsvis 18,6 og 6,0 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018. Den betydelige avstanden mellom risikovektet kapitaldekning og uvektet ren kjernekapitalandel følger av at kredittforetakene har eiendeler med lave risikovekter.

³ Bankenes regulatoriske kapitaldekning, på bakgrunn av innrapporterte tall.

⁴ Se § 20 i kapitalkravsforskriften.

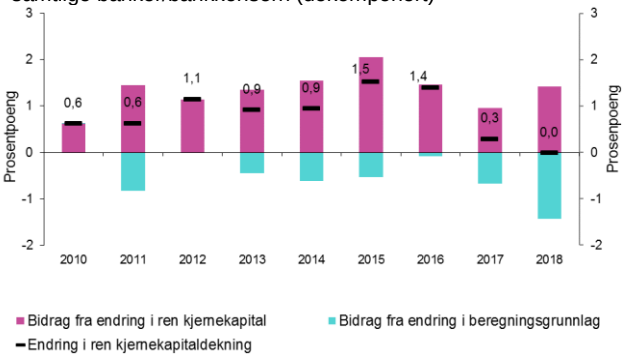
Likviditet og soliditet

Figur 2.1 Ren kjernekapitaldekning og uvektet ren kjernekapitalandel i norske banker/bankkonsern

Kilde: Finanstilsynet

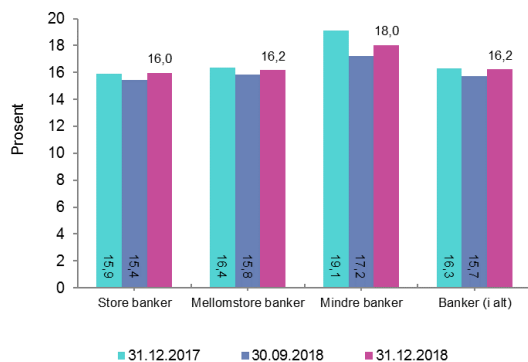
Figur 2.2 Endringer i ren kjernekapitaldekning i samtlige banker/bankkonsern (dekomponert)

Kilde: Finanstilsynet

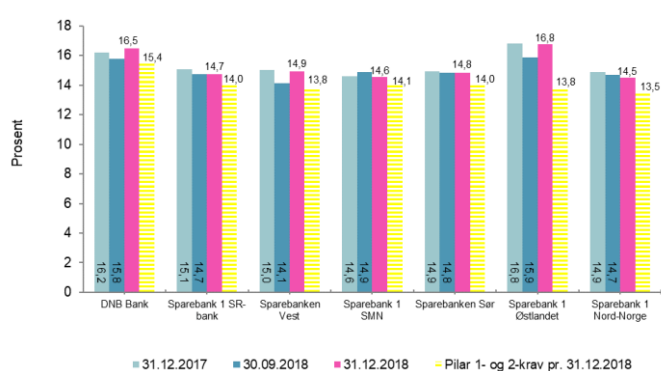
Gruppene med store banker og mellomstore banker hadde små endringer i ren kjernekapitaldekning fra utgangen av 2017 til utgangen av 2018, se figur 2.3. Som følge av krav om full konsolidering av eierandeler i samarbeidende grupper fra og med 2018, er ren kjernekapitaldekning i de mindre bankene over et prosentpoeng lavere enn året før, men nivået er fortsatt klart høyere enn for de øvrige gruppene. Av de store bankene var det kun DNB Bank som økte sin rene kjernekapitaldekning sammenlignet med utgangen av 2017, se figur 2.4. For gruppen med store banker varierte andel av årsresultat inkludert i ren kjernekapital fra 43 til 80 prosent, se tabell 2.1.

Figur 2.3: Ren kjernekapitaldekning i norske banker/bankkonsern

Kilde: Finanstilsynet

Figur 2.4: Ren kjernekapitaldekning i de syv store bankene (konsolidert)

Kilde: Finanstilsynet

Tabell 2.1: Andel av årsresultat som er inkludert i ren kjernekapital

	DNB	SR	Vest	SMN	Sør	Nord-Norge	Østlandet
Andel av årsresultat	47 %	49 %	62 %	50 %	80 %	43 %	50 %

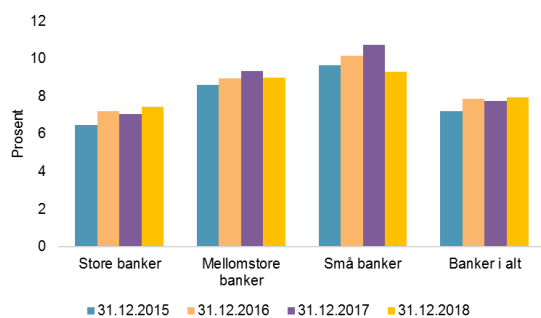
2.3 Uvektet kjernekapitalandel

Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio) er definert som forholdet mellom kjernekapital og et eksponeringsmål. Det skal ikke anvendes risikovekter, men for utenombalanseeksponeringer skal det benyttes konverteringsfaktorer slik at full nominell verdi av disse ikke inkluderes. Eksponeringsmålet er dermed ikke risikosensitivt, og et minstekrav til uvektet kjernekapital vil derfor fungere som en "back stop" mot et uforsvarlig fall i beregningsgrunnlaget.

Banker, kredittforetak mv.⁵ er pålagt et minstekrav til uvektet kjernekapitalandel på 3 prosent. Alle banker skal i tillegg oppfylle en buffer på minst 2 prosent. Systemviktige banker skal ha en ytterligere buffer på minst 1 prosent. Samtlige banker oppfyller kravet, men med noe ulik margin, se figur 2.6, hvor bankene er rangert etter nivå på uvektet kjernekapitalandel.

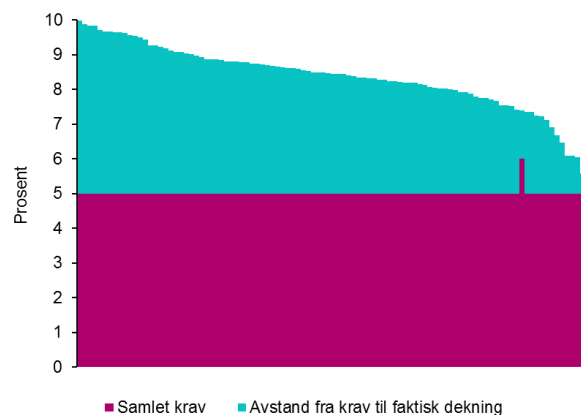
Uvektet kjernekapitalandel for norske banker samlet var 7,9 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2018, marginalt høyere enn ved utgangen av 2017. Til tross for at endringen for banksektoren samlet har vært liten, har uvektet kjernekapitalandel i særlig de mindre bankene falt, se figur 2.5. Fallet skyldes i hovedsak innføringen av nye konsolideringsregler fra 1. januar 2018. For de større bankene har samlet uvektet kjernekapitalandel økt med 0,4 prosentpoeng det siste året.

Figur 2.5: Uvektet kjernekapitalandel i norske banker/bankkonsern

Kilde: Finanstilsynet

Figur 2.6: Uvektet kjernekapitalandel og samlet krav

Banker/bankkonsern med verdier over 10 prosent er utelatt

Kilde: Finanstilsynet

⁵ Banker, kredittforetak, finansieringsforetak, holdingforetak i finanskonsern som ikke er forsikringskonsern og verdipapirforetak som har tillatelse til å yte investeringstjenester som nevnt i verdipapirhandelloven § 2-1 første ledd nr. 3 og 6.